

KS. STANISŁAW ŁACH

PSALM 18

DZIEKCZYNIENIE „KRÓLA” PO ZWYCIĘSKIEJ WOJNIE

Ps 18, jak świadczy o tym choćby najogólniejsze zapoznanie się z jego problematyką, jest przedmiotem różnych studiów. Najpierw niezwykle żywe zainteresowanie budzi tekst tego psalmu. Jak wiemy bowiem, Ps 18 ma swoją paralelę w 2 Sm 22, co daje podstawę do wnikliwych zestawień obu tekstów i konsekwentnie do wyciągania wniosków, który z tych dwóch tekstów jest bardziej zbliżony do oryginału. Może na szczególną uwagę zasługują tu prace B. N. Freedmanna¹, oraz dwie prace G. Schmuttermaxra². Obaj ci uczeni w swoich pracach nad tekstem Ps 18 reprezentują w wielu miejscach odmienne stanowiska. Wciąż się toczy wśród uczonych dyskusja, czy w całym Ps 18 występuje jeden i ten sam bohater-król lub czy występuje tu dwóch bohaterów-królów, czyli nad tym, czy Ps 18 jest utworem jednolitym, czy złożonym z dwóch różnych utworów. Jedni uczeni opowiadają się za złożonością Ps 18, jak to czyni z dawnych E. Baumann³, H. Schmidt⁴, inni za jednolitością, jak H. Gunkel⁵, N. Riderbos⁶. Toczy się też długa dyskusja i nad tym, przyjąwszy, że Ps 18 jest utworem jednolitym, kto jest królem występującym w tym utworze czy jakiś książę machabejski, jak sądził B. Duham⁷ czy też król Dawid⁸ lub któryś z późniejszych królów judzkich, jak

¹ *A Royal Song of Thanksgiving, II Samuel 22, Psalm 18.* JBL 72:1953 s. 15-34.

² *Studien zum Text der PS 9-10 und 18. Probleme der Textkritik und Übersetzung und das Psalterium Pianum.* München 1966; tenże. *Studien zu einem Doppeltext.* StudANT 25:1971 s. 241.

³ E. Baumann. *Struktur-Untersuchungen im Psalter I.* ZAW 61:1945-1948 s. 131-136.

⁴ *Die Psalmen.* Tübingen 1934.

⁵ *Die Psalmen.* Göttingen 1926.

⁶ *Die Psalmen. Stylistische Verfahren und Aufbau mit besonderer Berücksichtigung von Ps 1-41.* Berlin 1972 s. 162 nn.

⁷ *Die Psalmen.* 2 Aufl. Tübingen 1922.

⁸ *Die Psalmen.* 7. Aufl. Göttingen 1966; O. Eissfeldt. *Einleitung in das AT.* 3. Aufl. Tübingen 1964 s. 610; W. F. Albright. *Archaeology and the Religion of Israel.* 3. Aufl. Baltimore 1953 s. 129; Riderbos, jw. s. 165.

Ezechiasz czy Jozjasz⁹. Już chyba najdłuższa i najtrudniejsza toczy się walka o to, czy w Ps 18 jest jedynie i wyłącznie mowa o jakimś królu historycznym Izraela, czy też o jakimś królu przyszłości, czyli o Mesjaszu¹⁰.

Celem niniejszego artykułu jest zajęcie się tym ostatnim problemem, a mianowicie, czy Ps 18 należy zaliczyć do tzw. tekstów mesjańskich w ST. By jednak móc dać rozwiązanie tego problemu należy kolejno najpierw ustalić tekst Ps 18 przez uwzględnienie ważniejszych odchyżeń od starożytnych przekładów, a zwłaszcza od 2 Sm 22(1). Następnie należy rozstrzygnąć, czy Ps 18 jest jednolitym, czy złożonym utworem (2) i w jakim powstał on czasie (3). Po krótkiej egezgezie (4) narzuci się samorzutnie odpowiedź czy Ps 18 i w jakim ewentualnie znaczeniu jest mesjański (5).

1. USTALENIE TEKSTU

Kierownikowi chóru (Psalm) Sługi Jahwe Dawida, który wyśpiewał na cześć Jahwe wtedy, gdy go wyratował Jahwe z rąk wszystkich nieprzyjaciół i z ręki¹¹ Saula.

2 Wówczas powiedział:

Uwielbiam Cię¹² Jahwe, mocy moja,

3 Jahwe skało moja, twierdzo moja i mój wybawco¹³,

Boże mój¹⁴ opoko moja, na której się chronię,

Tarczo moja, rogu mego wybawienia i warownio moja¹⁵.

4 Wołałem do Jahwe, godnego uwielbienia¹⁶

I zostałem uwolniony od moich nieprzyjaciół.

⁹ E. Beaucamp. *Le Psautier (Ps 1-72)*. Paris 1976 s. 93 nn.

¹⁰ Por. M. Gomes. *Salmo 18 (17). Unità, genere letterario e carattere messianico*. Romae 1956.

¹¹ Nkt. rkp i 1 Sm 22,1 zamiast *mijjad*, tj. z ręki, ma lekcję *mikkaf*, tj. z dłoni.

¹² Brakuje tego stychu w 2 Sm 22,2. Zamiast lekcji słowa tego stychu *erhamm^ekā*, tj. miłuję Cię (odrdzenia rhm), zachodzącego tylko w tym miejscu, BHS proponuje lekcję bardziej odpowiadającą innym tego rodzaju gatunkom *'ā romimkā*, tj. uwielbiam Cię (od rodzenia rwm w Piel) wynosić, uwielbiać.

¹³ BHS proponuje opuścić m cs, zaś Targ i nkt rkp oraz 2 Sm 22,3 dodają li tj. wybawiasz mnie.

¹⁴ Zamiast lekcji TM *'ēlitj* Boże mój Targ i nkt rkp mają lekcję *'ēlohe* (por. 2 Sm 22,3).

¹⁵ BHS proponuje usunąć m cs.

¹⁶ Zamiast lekcji TM *m^ehullal* (od rdzenia hll) Ps 5,6 part. Paul, LXX ma *ἀνών*, co zakłada lekcję *m^ehallēl*, BHS proponuje poprawę lekcji na *m^eholal* (part. Poal hll znieważyc), tj. znieważon, co odpowiadałoby paralelizmowi tego wiersza, jednak zbyteczna jest ta poprawka.

- 5 Ogarnęły mnie fale¹⁷ śmierci,
A potoki zagłady przeraziły mię.
- 6 Pętle szeolu oplotły mię,
Więzy śmierci mnie objęły.
- 7 W ucisku moim wołałem do Jahwe
I krzychałem do Boga mojego,
Z przybytku swego usłyszał moje wołanie,
A mój krzyk dotarł¹⁸ do Jego uszu.
- 8 Zadrżała i zatrzęsła się ziemia,
A podstawy gór¹⁹ się zachwiały.
Poruszyły się, gdyż On rozgniewał się na nie²⁰.
- 9 Wzniósł się dym z Jego nozdrzy,
A z ust Jego²¹ ogień pożerający,
Węgłe zapaliły się od niego²².
- 10 Nachylił niebiosą i zstąpił,
A ciemna chmura pod Jego nogami.
- 11 Dosiadł cheruba i poleciał
I pomknął²³ na skrzydłach wiatru²⁴.
- 12 Uczynił²⁵ z ciemności zasłonę²⁶ dla siebie²⁷
A z ciemnej²⁸ wody²⁹ i z gęstej chmury³⁰ swój namiot.
- 13 Z blasku Jego wydobywały się:
Chmury³¹, grad i żagwie ogniste.
- 14 Z nieba przemówił w grzmocie Jahwe,
Najwyższy rozbrzmiewał swym głosem:
Grad i żagwie ogniste³².
- 15 Wypuścił swe strzały³³ i rozpruszył [nieprzyjaciół] ich,
Spuszczał pioruny³⁴ i wprawiał ich w popłoch.

¹⁷ Zamiast lekcji *heblê mawet*, tj. więzy śmierci, lepsza jest lekcja, którą proponuje BHS za 2 Sm 22,5 *mišberê*, tj. fale, czemu odpowiada lepiej *nahalê belijja 'al*, tj. potoki Beliala, tj. zagłady.

¹⁸ TM ma jeszcze „do Jego oblicza”, co BHS proponuje m cs usunąć.

¹⁹ 2 Sm 22,12 ma podstawy niebios.

²⁰ BHS przyjmuje ten stych za głosę.

²¹ LXX ma „z jego oblicza”.

²² BHS uważa ten trzeci stych za głosę.

²³ Zamiast lekcji TM *wajjêde'* (rdzeń d'h) pomknął, BHS proponuje zmianę na *wajjêra'*, tj. ukazał się.

²⁴ Zamiast lekcji TM *rûāh*, BHS za Targ proponuje lm. *hārûhôt*.

²⁵ Zamiast lekcji TM *jāēt*, 2 rkp, LXX, Targ i 2 Sm 22,12 czytały *wajjêšet*.

²⁶ Opuszcza ów wyraz 2 Sm 22,12.

²⁷ BHS opuszcza m cs.

²⁸ Zamiast TM *heskat-majim*, tj. z ciemnej wody, 2 Sm 22,12 ma lekcję *hāsrat majim*, tj. gęstą wodę.

²⁹ BHS uważa te wyrazy za głosę.

³⁰ LXX, Hie mają chmury, tj. *haj nefelaj*, zaś BHS uważa za głosę.

³¹ Opuszczają Targ i nkt rkp.

³² BHS uważa ten stych za głosę.

³³ Targ, nkt rkp i LXX, 2 Sm 22,15 mają *hissim* tj. strzały.

³⁴ Zamiast lekcji *rab*, LXX ma pomnożył, należy raczej czytać *bāraq* zsyłać pioruny, błyskawice.

- 16 Odśłoniły się dna mórz³⁵
I odkryły się podstawy ziemi,
Przed Twoim łajaniem Jahwe,
Przed wielkim wrzeniem Twego gniewu.
- 17 Wyciągnął [swoją rękę] z wysokości i ujął mię,
Wyciągnął mię z głębokich wód.
- 18 Uwolnił mię od nieprzyjaciela potężnego³⁶
Od nienawidzących mię³⁷, choć byli silniejsi.
- 19 Napadli na mnie w dniu mego nieszczęścia,
Ale Jahwe stał się moją podporą.
- 20 Wyprowadził mię na szeroką przestrzeń³⁸
Wybawił mię gdyż mnie umiłował.
- 21 Uczynił mi Jahwe w ten sposób bom sprawiedliwy
Wynagrodził mię, gdyż mam czyste ręce.
- 22 Strzegłem bowiem dróg Jahwe
i nie zbłądziłem od Boga.
- 23 Albowiem miałem przed oczyma wszystkie Jego nakazy,
i nigdy nie odrzucałem³⁹ Jego postanowień.
- 24 I byłem wobec Niego bez skazy
Strzegąc się niegodziwości.
- 25 Przeto oddał mi Jahwe według sprawiedliwości mojej⁴⁰
Według czystości rąk moich przed oczyma Jego.
- 26 Wobec pobożnego okazujesz się łaskawym,
Z uczciwym⁴¹ postępujesz uczciwie.
- 27 Postępujesz z czystym czysto,
Jednak roztropnie z przewrotnym.
- 28 Albowiem spieszysz z wybawieniem ludowi potrzebującemu,
Ale oczy wyniosłych kierujesz ku ziemi.
- 29 Albowiem Ty Jahwe każesz świecić⁴² mojej pochodni,
Bóg⁴³ rozświeca⁴⁴ mojej ciemności.
- 30 Z Tobą przebiegam⁴⁵ wały,
Z Bogiem moim przeskakuję mury.
- 31 Boża droga jest prosta,
Słowo⁴⁶ Jahwe w ogniu wypróbowane⁴⁶

³⁵ Nkt rkp i 2 Sm 22,16 zamiast *majim* mają *jām*, tj. morze.

³⁶ BHS proponuje lm.

³⁷ BHS proponuje lm.

³⁸ 2 Sm 22,20 ma lekcję *wajjôsē' lammerhāb 'otī*.

³⁹ Zamiast lekcji TM *'āsir* odrzucałem, Targ i liczne rkp oraz 2 Sm 22,23 czytały *'asūr*.

⁴⁰ Zamiast lekcji „według sprawiedliwości”, tj. *kesidqatī*, czy *kesidqī* nikt rkp mają *b'esidqī*, tj. za sprawiedliwość.

⁴¹ BHS proponuje wtrącić *'iš*, tj. z człowiekiem.

⁴² Brakuje w 2 Sm 22,29 prawdopodobnie należy usunąć.

⁴³ 2 Sm 22,29 ma: A. Jahwe.

⁴⁴ LXX ma „rozświecasz”.

⁴⁵ LXX ma „zachowam”, BHS proponuje lekcję *'arōs gādēr*, tj. rozbijam mury.

⁴⁶ BHS uważa ten stych za glosę.

- Tarczą dla wszystkich, którzy w Nim ufają.
 32 Któż bowiem jest Bogiem ⁴⁷ oprócz ⁴⁸ Jahwe
 I któż skałą oprócz Boga naszego.
 33 Bóg, który opasuje mnie ⁴⁹ mocą
 I uczynił ⁵⁰ doskonałą drogę moją.
 34 Ręce czyni nogi moje ⁵¹, jak łani
 I na wyżynie ⁵² postawił mnie
 35 Ręce moje uczy szermierki
 A ramiona moje napinania spiżowego łuku ⁵³
 36 Dałeś mi tarczę Twą dla ocalenia,
 Prawica Twoja wspierała mię ⁵⁴
 A życzliwość ⁵⁵ Twoja uczyniła mię wielkim.
 37 Moim krokom ⁵⁶ dałeś szeroką drogę,
 I nie zachwieją się stopy moje.
 38 Ściągałem moich nieprzyjaciół, aż ich dosięgłem ⁵⁷
 I nie zawróciłem, aż ich wyniszczyłem ⁵⁸,
 39 Pobiłem ich ⁵⁹ i nie zdołali się podźwignąć,
 Leżeli pod stopami moimi.
 40 Opasałeś mię siłą do boju,
 Zgiąłeś tych, którzy przeciw mnie powstali.
 41 Moich wrogów skłoniłeś do ucieczki,
 A nienawidzących mnie wyniszczyłeś.
 42 Wołali ⁶⁰, ale nie mieli wybawcy,
 [Krzyczeli] do Jahwe, ale ich nie wysłuchał.
 43 Pędziłeś ich, jak wiatr [pędzi] pył ⁶¹,
 Starłem ich, jak [się ściera] błoto na ulicach.
 44 Wyratowałeś mię ⁶² od buntu ⁶³ ludu ⁶⁴,

47 Zamiast lekcji TM *'elôah* 2 rkp i 2 Sm 22,32 mają *'el* tj. Bóg.

48 Zamiast lekcji TM *zûlâtî* rkp, Sy p czytały *ke* jak nasz Bóg.

49 Zamiast lekcji TM *ham'e' azz'erênî* 2 Sm 22,32 ma lekcję *mā'ûzî*, tj. twierdzą moją.

50 Zamiast lekcji TM *wajjitên* 2 Sm 22,33 ma lekcję *wajjatêr*, Targ, 2 rkp i 2 Sm 22,33 mają *darkô* tj. drogę jego.

51 2 Sm 22,34 ma „nogi jego”.

52 LXX, Syr^w, Hie i 2 Sm 22,34 opuszczają suffiks.

53 BHS proponuje m cs opuścić *nêhûšâh*, tj. spiżowy.

54 Opuszcza 2 Sm 22,35, LXX^L, BHS proponuje opuścić.

55 Zamiast lekcji TM *we 'anwatekâ* 2 Sm 22,36 ma lekcję *wa anêtekâ*, zaś LXX, Th (Sym) Twoje wysłuchanie, czyli czytała *annoteka* (tj. inf. Piel).

56 LXX, Sy p mają lm.

57 2 Sm 22,38 ma lekcję *wa'smedêm*, tj. zniszczyłem zam. Ps 18,38 *weasigêm*, tj. dosięgłem.

58 2 Sm 22,39 ma lekcję *'emhâsêm* zam. lekcji *we'ašmidêm*.

59 LXX dodaje wszystkich.

60 Zamiast TM *ješawwe'û* ma 2 Sm 22,42 *jiše'û* tj. zamiast wołali jest przyglądali się.

61 2 Sm 22,43 ma „pył ziemi”. BHS proponuje *'ôrêh*, tj. ścieżka.

62 2 Sm 22,42 ma *wattefallêtênî*, a Ps 18,44 *tefallêtênî*, tj. wyratowałeś zamiast wyratujesz.

- Ustanowiłeś mię⁶⁵ głową⁶⁶ narodów.
 45 Słuchając uchem są mi posłuszni,
 Obcy schlebiają mi.
 46 Cudzoziemcy błedną
 I z trwogą wychodzą ze swoich warowni.
 47 Niech żyje Jahwe! Niech będzie błogosławiona moja skała!
 Niech będzie wywyższony Bóg mój Wybawca!
 48 Bóg, który dał mi odpłatę
 I poddał narody pode mnie.
 49 I wybawił mię od moich wrogów,
 Wyniósł ponad nieprzyjaciół
 I wyrwał od człowieka przemocę.
 50 Przeto pragnę Cię wielbić Jahwe wśród narodów,
 Twojemu imieniu pragnę śpiewać.
 51 Wielkie zwycięstwa dałeś królowi Twemu,
 Okazałeś zyczliwość Pomazańcowi Twemu,
 Dawidowi i potomstwu jego na wieki.

Przeważnie wiersze Ps 18, poza w. 8. 9. 31. 36. 49 i 51, które są 3-stychowe, są 2-stychowe i mają po 3+3 zgłoski akcentowane. Uważa się ów trzeci stych za głosem wyjaśniającą (np. w. 8. 9. 31 i 36), zaś w. 49 i 51 za końcowe przedłużenie. Inne odchylenia metryczne, jak np. w. 26, który ma metrum 2+3, można dla ujednolicenia metrum dodać do pierwszego stychu wyraz 'is tj. człowiek.

Tekst Ps 18 dzięki paraleli w 2 Sm 22 jest łatwiej skorygować, niż to ma miejsce przy innych Psalmach. Porównanie obu wersji ukazuje, że tekst Ps 18 jest bardziej pierwotny, niż tekst 2 Sm 22. Jak widzieliśmy jednak, tu i ówdzie lepszy tekst zachował się w 2 Sm 22.

2. PROBLEMY LITERACKO-STRUKTURALNE

Ps 18 w aktualnej formie jest wielkim poematem dziękczynnym. Psalmista dziękuje w nim za wyniesienie go już niemalże od śmierci (w. 5) do godności wodza narodu (w. 44). W Ps 18 oprócz wprowadzenia (w. 2-3) i zakończenia (w. 47-51) można wyróżnić w osnowie najpierw relację o wybawieniu psalmisty (w. 5-20) i uzasadnienie tego wybawienia (w. 21-31), potem jest opis uzbrojenia psalmisty (w. 33-37), jego zwycięstwa (w. 38-43) i jego rządów po odniesionym zwycięstwie (w. 44-46).

⁶³ Zamiast lekcji TM *mēribê*, tj. buntu BHS proponuje czytać *mēribôt*, lub *mēribô*.

⁶⁴ Zamiast lekcji Ps 18,44 <*aṁ* 2 Sm 22,44 '*ammî*, tj. ludu mego.

⁶⁵ Zamiast lekcji *tesīmenî* ustanowiłeś, BHS proponuje *tišmerēnî* za rkp Targ i 2 Sm 22,44, tj. strzegłeś mię.

⁶⁶ Rkps i 2 Sm 22,44 w LXXL czytały *lā'ôr*, tj. światłem.

Jest kwestią jak wiemy wciąż dyskutowaną wśród uczonych, czy Ps 18 jest utworem jednolitym, czy też jest zlepkiem dwóch różnych utworów. Jedni uczeni, (jak H. Schmidt, E. Baumann) sądzą, że w Ps 18 należy wyróżnić dwa różne utwory; A: od w. 1-31 i B: od w. 32-51. Ma tego dowodzić najpierw podwójne podziękowanie (w. 4 nn i w. 34 nn) oraz rzekomo starsza (w. B) i młodsza teologia (w. A) w obu częściach Ps 18. Inni uczeni (np. Gunkel, Kraus) są za jednolitością Ps 18. Jest to słuszne stanowisko, gdyż oba te argumenty nie są przekonujące. Takie podwójne podziękowanie znajduje się i w innych psalmach, w których trudno byłoby się dopatrywać dwóch różnych utworów (Ps 30, 102). Ponadto jeszcze trudniej jest ustalić, czy jakaś idea religijna pochodzi ze starszego czy późniejszego okresu. To się odnosi do wszystkich utworów biblijnych, a w szczególności do psalmów, które przez używanie w kulcie łatwiej niż inne księgi mogły ulegać modernizacji nie tylko w stylu, ale i w przedstawieniu jakichś idei teologicznych. Ps 18 jest tedy raczej utworem jednolitym i to utworem o wysokiej randze artystycznej. Cechuje go obrazowość stylu, wielka różnorodność i ciągła zmiana. Raz mamy pełne dramatyczności przedstawienie działania Bożego (4-21) później następuje spokojne rozważanie wierności Bożej (w. 21-31), później zaś spokojniejsze przedstawienie króla-wojownika, jako Bożego ucznia (32-43), oraz władcy świata (w. 44-46). Mimo tych różnic wszystkie te wspomniane tu części Ps 18 stanowią rzeczową jedność.

Tę różnicę i jedność Ps 18 można poznać na przykładzie idei Boga w tym utworze. W w. 5-20 mamy obraz Boga budzącego lęk, ale Jego ingerencja jest pełna gniewu i miłości. Gdy zagraża coś pobożnemu czcielowi Jahwe, to porusza On wszystko na ziemi i pod ziemią, aby przyjść mu z pomocą. Zaś w w. 21-31 jest podkreślona wierność Boża swemu przymierz. Ten Bóg, lęk wzbudzający, nie jest istotą kapryśną, ale sprawiedliwą, na której można się oprzeć. Taki sam Bóg jest w w. 32-45, choć to jest przedstawione w nieco innych kolorach i nadaje obrazowi Boga nieco inny odcień. Tu psalmista dobroć Boga przedstawia w obrazie Mistrza, który stawia Go obok siebie, opasuje (w. 33), uczy (34), daje mu swą tarczę i broni go (w. 36). A zatem w całym Ps 18 Bóg jest wszędzie ten sam, karzący wrogów psalmisty, a łaskawy dla ufającego w Nim bohatera omawianego utworu. Trzeba tu jeszcze dodać, że pozorne ślady złożoności Ps 18 z dwóch różnych utworów płyną stąd, że jego autor dla nadania mu cech żywości posługuje się różnymi kontrastami treściowymi, stylowymi, jak o tym świadczy chociażby zmiana stylu przemawiania do Boga raz w drugiej, innym razem w trzeciej osobie. Cały jednak Ps 18 należy uznać za dziękczynienie jednostki, którą jest jakiś król izraelski.

3. PROBLEMY CHRONOLOGICZNE PS 18

Trudniej jeszcze o odpowiedź na pytanie, czy Ps 18 jest utworem Dawida, czy też kogoś z dynastii Dawida oraz kiedy i gdzie ów utwór śpiewano? Na podstawie tytułu, w jaki jest zaopatrzony Ps 18, należałoby przyjąć, że utwór ten pochodzi od Dawida. Taka też jest opinia uczonych (Eissfeldt, Albright). Uważają oni, że nie ma nic takiego w Ps 18, co by wykluczało pochodzenie jego od Dawida. N. Riderbos opowiada się za tą opinią dlatego, że w. 4-20 mają przedstawiać Dawida przesładowanego przez Saula, zaś w. 33-46 są z czasów jego królestwa. Wiersze 21-27 harmonizują dobrze z niewinnością Dawida i z niewiernością Saula. Można się zgodzić z taką opinią, z tą poprawką jednak, że Ps 18 był na pewno w ciągu wieków przerabiany.

Nie ma wątpliwości, że Ps 18 śpiewano w przybytku, gdyż na to wskazuje w. 7. Tak zresztą było i przy innych psalmach dziękczynnych.

Trudniej jest ustalić, przy jakiej to było okoliczności? Gdy jedni uczeni hołdujący metodzie historycznej w egzegezie psalmów próbują doszukać się jakiegoś konkretnego zdarzenia, to H. Gunkel⁶⁷ wiąże ów psalm ze świętem dziękczynnym, zaś inni — ze świętem wstąpienia Jahwe na tron (por. H. Schmidt⁶⁸). Wydaje się, że Ps 18 stanowił modlitwę Dawida i jego następców za odniesione zwycięstwa (np. Ezechiasza czy Jozjasza). Jest raczej bardzo prawdopodobne, że była to modlitwa całej dynastii Dawida.

4. EGZEGEZA PS 18

Dziękczynienie królewskie w Ps 18 posiada tytuł reprezentujący go, jako utwór Dawida, sługi Jahwe. Podobny zaszczytny tytuł posiada Dawid jeszcze w tytule Ps 36,1 oraz *in corpore* Ps 144,10. Wydaje się, że autor tego tytułu mniemał, iż Dawid wypowiedział to dziękczynienie, które mamy w Ps 18. Biorąc pod uwagę kryteria wewnętrzne, nic nie stoi na przeszkodzie, aby przyjąć tę opinię, zwłaszcza gdyby się przypisało Dawidowi ów psalm w jakiejś prostszej formie, która z biegiem czasu uległa aktualnemu rozwojowi. Według zaś dalszych słów tego tytułu Ps 18 miał wyśpiewać Dawid po zwycięskich wojnach ze swymi nieprzyjaciółmi prawdopodobnie po zwyciężeniu Filistynów, Ammonitów

⁶⁷ Jw.

⁶⁸ Jw.

i Saula oraz jego zwolenników. Niesłusznie umieszcza ów utwór autor ksiąg Samuela pod koniec życia Dawida (2 Sm 22, 1-51).

Wprowadzenie do Ps 18 zaczyna się od uwielbienia Jahwe, gdyż lekcja TM *'erhām^ekā* jest tu niemożliwa, ale winna być poprawiona jak w Ps 30,2 145,1 na *'aromim^ekā*. Wyraz *rāham* oznacza miłosierdzie i jest wyrazem ustosunkowania się Boga do człowieka, a nie człowieka do Boga. Wielbiący zaś psalmista określa Jahwe różnymi tytułami, z których najważniejsze jest określenie Boga jako zbawcy (hebr. *m^ephalti*). Określenie Jahwe jako Sûrî, tj. skały, może być przeniesionym z tradycji kananejskiej określeniem Baala na Jahwe⁶⁹. G. Dossin⁷⁰ przytacza zachodzące w Marii imię Sagbi-Addu, tj. określenie bożka Addu „swoją twierdzą” Jahwe jest określany i w innych psalmach jako wieczna skała (Ps 31,4, 42,10). Określenia te zawierał pouczenia, że w czasie nieszczęścia u Boga można znaleźć wybawienie, będzie to wybawienie niechybne, gdyż Jahwe jest rogiem, tj. mocą, która nie zawiedzie (por. Ps 132,17, Łk 1,68).

Od w. 4 zaczyna się pierwsze opowiadanie o cudownym wybawieniu psalmisty. Za pomocą obrazów zaczerpniętych z mitologii psalmista kreśli swoje położenie. Był już niemal w krainie szeolu, gdzie śmierć (u Kananejczyków bożek Mot) i zniszczenie (hebr. *b^elija^al*) groziły mu całkowitą zgubą. Podobne metafory zaczerpnięte z mitologii o Tiamat znajdują się i w innych psalmach (42,8, 69, 2 n.15, 88,8, 93,4). Etymologia wyrazu hebrajskiego *b^eli^al* jest niepewna. Oznacza albo zło abstrakcyjne, albo konkretne (diabeł)⁷¹.

W tym wielkim ucisku wołał psalmista do Jahwe, który go wysłuchał ze swego pałacu, tj. ze swego miejsca przebywania z nieba.

W w. 8-16 znajduje się wspaniały opis teofanii⁷². Do znajdującego się w wielkim ucisku psalmisty schodzi Jahwe z wysokiego nieba. Zaś to przyjście Boże jest zapowiedziane przez trzęsienie ziemi, jak ma miejsce i przy innych teofaniach (Sdz 5, 4b, Pwt 33,2, Iz 30, 27 nn, Ha 3,4 nn, Ps 97,2 nn). Razem z trzęsieniem ziemi zachwiały się także podstawy gór. Dym i ogień to inny objaw przychodzącego na ziemię Boga, który jest zagniewany na wrogów psalmisty, jak o tym świadczy dym wydobywający się z nozdrzy Jahwe (Iz 65,5, Jb 41,12), czy ogień z Jego ust (Ez 1,13). Terminem technicznym na oznaczenie Jahwe jest słowo *jārad* tj. zstąpił (w. 10, por. Rdz 11,5.7, 18,21, Wj 3,8, 19,11.18.20, 34,5). Zstę-

⁶⁹ Por. W. Albright. *Baal-Zaphon*. Festschrift für A. Bertholet. Tübingen 1950 s. 1-4.

⁷⁰ G. Dossin. *Archives royales de Mari*. Paris 1952 s. 24.

⁷¹ Por. art. A. van den Born, *Belial*, H. Haag. *Bibel-Lexikon*. Leipzig 1969 s. 189-190.

⁷² Por. J. Jeremias. *Theophanie*. Neukirchen 1965 s. 78-90. WMANT 10.

pujący Jahwe okryty jest ciemną chmurą. Zjawiający się Bóg jest równocześnie zakryty (por. w. 12). Opis teofanii wspomina cheruba, jako pojazd zstępującego Jahwe. W ST jest często mowa, że Jahwe ma swój tron na cherubach arki (Ps 80,2, Ez 1, Ps 99,1, 1 Sm 4,4). Jest kwestią, czy cheruby są stróżami tronu Jahwe, czy raczej nosicielami Boga podczas Jego teofanii (Ps 104,3, Iz 19,1). W wizji Ezechiela (r. 1) cherubini mają dziwny wygląd i stanowią rydwan dla chwały Jahwe. Jest też wzmianka o cherubach poza Izraelem, zwłaszcza w Assyrii, ale mają one tu odmienny charakter. Gdy tu utożsamia się je z bóstwami i oddaje się im kult, to w Izraelu kult cherubów jest nie znany (J. Trinquet. DBS 5,161-187; L. H. Vincent, P. Dhorme. *Les cheroubins*. RB 13:1926 328-358). W Ps 18,11 cherub ma bezsprzecznie znaczenie pojazdu Jahwe, gdyż występuje w paralelizmie skrzydeł wiatru. Mimo tego, że Jahwe jadący na cherubie jest zasłonięty chmurami, to jednak przedostaje się przez chmury blask Jego wspaniałości (w. 13. Pwt 33,2, Hab. 3,4). Ów blask jest jednym ze znaków teofanii (Ps 50,2). Po tym blasku błyskawic grad i pioruny, niby żagwie ogniste spadają na ziemię, a grzmot przeraża nieprzyjaciół psalmisty, wyprawiając ich w rozproszenie (w. 15). Odśloniły się wówczas dna (hebr. *'aphîqê*) wód, czyli mórz i podstawy ziemi. Obraz ten jest znany również i w tekstach pozabiblijnych ⁷³.

O ingerencji Bożej i wyratowaniu psalmisty mówią w. 17-20. Jahwe wyciąga Swoją rękę do głębokich wód i wyciąga stamtąd psalmistę, uwalniając go od nienawidzących go nieprzyjaciół, którzy go nadali w dniu jego nieszczęścia (hebr. *b^ejom* — *°êdî*) i stał się dlań podporą (hebr. *l^emis'ân*). Wyprowadził dziękującego psalmistę z ciasnego miejsca na szeroką przestrzeń, stając się jego oparciem i podporą.

W w. 21-28 psalmista pyta się o powód ingerencji Bożej. Zarówno Ps 15, zaliczany do liturgicznych pouczeń o warunkach wejścia do świątyni, jak i ów wycinek Ps 18 pouczają o warunkach dysponujących człowieka do otrzymania pomocy od Boga. Przyszedł mu z pomocą, bo sprawiedliwy, czyli wierny zobowiązaniom przymierza. Zapłacił mu dobrem za czystość rąk, gdyż strzegł dróg Bożych i nie schodził z nich na bezdroża, czyli nie grzeszył, mając przed oczyma wszystkie Jego nakazy (hebr. *mišpatîm*) i postanowienia (hebr. *huqqôt*). Słowem był wobec Boga bez skazy (hebr. *tamîm*) i strzegł się jakiegokolwiek niegodziwości (hebr. *°āwen*). Postulaty stawiane człowiekowi sprawiedliwemu w Ps 18 przypominają też postulaty stawiane człowiekowi dążącemu do szczęścia w Ps 1 czy 119 czy też w Pwt, bowiem wielka łączność zachodzi między dobrocią Jahwe a dobrocią człowieka (w. 26), gdyż pobożnemu (hebr.

⁷³ O. Kaiser *Die mythische Bedeutung des Meeres in Ägypten, Uqarit und Israel*. 2. Aufl. 78. Berlin 1962 s. 174 n. BZAW.

im hāsîd) Jahwe jest łaskawy (hebr. *tithassêd*). Tu określenie człowieka terminem *hasîd* zachodzi w paralelizmie z *geber tāmîm*, tj. mąż doskonały, nienaganny, czy w paralelizmie z wyrazem *nabar*, tj. czysty, bez zakłamania, czyli taki, który nie jest *iqqes* (przewrotnym). Człowieka przewrotnego Jahwe (hebr. *titpallal*) ocenia właściwie. Psalmista odnosi do postępowania Boga z ludźmi prawo odpłaty (*ius talionis*). Kto tedy należy do społeczności Jahwe i wierny jest nakazom przymierza, ten doznaje opieki Bożej, zaś kto lekceważy nakazy przymierza, wyklucza się sam ze społeczności Jahwe (por. K. K o c h. *Gibt es ein Vergeltungsdogma im AT?* ZThK 1955, 1 nn).

W w. 28 jest jeszcze raz podkreślone, że Jahwe pomaga ludowi potrzebującemu (hebr. *ān anî*). Wszyscy potrzebujący Jerozolimy mieli wielki przywilej szczególniejszej opieki Bożej. Jeżeli psalmista zalicza siebie do *s^edaqîm* tj. do zachowujących przepisy Tory uzdolniającej do wejścia do świątyni, to równocześnie cieszy się przywilejami *ānawîm*. Doznał on pomocy od Jahwe nie dlatego, że jest królem, ale że należy do ubogich i sprawiedliwych. Jest tu tedy uwydatniony nowy element, nie znany w innych psalmach królewskich. Pomoc Boża okazana psalmiście jest w w. 29 porównana do światła wniesionego do ciemności. Jahwe sam jest światłem, lampą jaśniejącą (Ps 132,17). Jahwe, który w czasach przedkrólewskich sam prowadził Izraelitów do walki, teraz przelał swoją moc na króla. Stał po jego prawicy i stał się on podobny do charyzmatycznych wodzów swego narodu. Dzięki Jahwe może przeskakiwać mury, zdobywać wały obronne i atakować wroga. Siłę swą czerpie ze swego życia kierowanego Bożymi przykazaniami i opieraniem się na słowie Bożym, któremu zawsze ufa (w. 31). Jahwe jest dla króla tarczą (w. 31), źródłem mocy (w. 33). On, jedyny Bóg, poza którym nie ma innego Boga, daje królowi ręczość nóg i sprawność w walce (w. 35).

Od w. 36 zaczyna się podziękowanie króla za pomoc otrzymaną od Jahwe. Wołał do Jahwe, aby był mu tarczą i stał się Jahwe jego tarczą (w. 3, por. w. 36). Wołającemu z ucisku (w. 7) dał Jahwe szeroką drogę (w. 37), a ściganego psalmistę czynił ścigającym swoich wrogów (w. 38-40).

To ściganie wrogów jest przedmiotem opisu w. 40-43. Jest tu zaznaczone, że Jahwe pomaga królowi, tamci wołali też do Jahwe o pomoc, ale na próżno. Być może, chodzi tu o jakichś nieprzyjaciół króla spośród swego narodu. Może to aluzja do rewolty Absaloma przeciw Dawidowi, swemu ojcu. Nie jest też wykluczone, że mamy tutaj jakąś przeróbkę Ps 18 dokonaną podczas walk królestw rozdzielonych po śmierci Salomona. A może tu mamy ślad przeróbki dziękczynienia króla na dziękczynienie jednostki, i wobec tego mielibyśmy tutaj nieprzyjaciół jakiejś jednostki. Zresztą zarówno poszczególni królowie z dynastią Dawida, jak

i sam Dawid oprócz wrogów zewnętrznych mieli różnych wrogów w obrębie swego królestwa.

Psalmista pokonał tych nieprzyjaciół i ścigał ich, jak wiatr pędzi pył, i starł ich, jak się ściara błoto z ulicy (w. 43, por. Iz 10,6, Mich 7,10). Króla zaś, zwyciężąc swoich nieprzyjaciół, uczynił władcą narodów.

Psalm kończy się dziękczynieniem skierowanym do Jahwe za pomoc Bożą okazaną królowi.

W ostatnich dwóch wierszach (50-51) jest wyrażona nadzieja związana z potomstwem Dawida, co stanowi nawiązanie do proroctwa Natana o wiecznym królestwie dynastii Dawida (2 Sm 7,8-16).

5. MESJANIZM PS 18

Ps. 18 ukazuje nam postać króla (Mesjasza, jako męża cierpiącego w. 4 nn. 19). Cierpienia te są przedstawione w takich obrazach, które nabierają jakichś cech ponadhistorycznych transcendentnych. Ów cierpiący pokłada ufność w Bogu. Powołuje się na swoją wierność wobec Niego (w. 21 n.) i przynależność do >ānî <am (w. 28). Bóg wysłuchuje modlącego się psalmistę (w. 7.36) i przychodzi mu z pomocą (w. 5.6.10 nn.) dziwnie go wynosząc (19.44 n.).

Wydaje się, że tego rodzaju wypowiedzi psalmisty nie można odnieść tylko do jakiegoś zwyczajnego króla izraelskiego ani też nie można widzieć w cierpiącym i wysłuchanym jakiejś mitologicznej postaci. Trzeba jednak te wypowiedzi odnieść i do Dawida, syna Jessego, i do Dawida, który miał przyjść, Mesjasza. Wypowiedź Ps 18, jak i Iz 53 wskazuje na Nowy Testament, gdyż zarówno w Jezusie, jak i jego wiernych ma swe pełne urzeczywistnienie.

Najpierw bowiem Jezus swoimi ustami, jako syn Dawida (Mt 1,1; 9,27; 22,42; Łk 1,32; Rz 1,3; Obj 5,5), wychwalał Ojca słowami Ps 18,3. Jezusa, jak nikogo innego, ogarnęły fale śmierci (w. 5-7) w Getsemani i na Golgocie. Tutaj wołał o pomoc (w. 7; por. Mt 26,37 n; 27,46.50; Mk 15,39; Hebr 5,7) i wysłuchał go Bóg (w. 7c), gdyż — jak opisuje Mt 27,51; 28,2 — zadrżała ziemia i Jezus został uwolniony z krainy śmierci (por. 1 Kor 15,5; Hebr 13,20). Wybawił zaś Jezusa Ojciec przez wzgląd na Jego posłuszeństwo (Flp 2,8), gdyż był wierny przymierzu i bez grzechu (J 8,46; Hebr 4,15). Dlatego przez Bożą moc (2 Kor 13,4) stał się zwycięzcą śmierci (por. 1 Kor 15,55) i władcą wszelkich mocy (Kol 2,1) Jemu jest wszystko poddane (Ef 1,21; Flp 2,9; Hebr 2,8; Obj 5,3), On jest głową swego Kościoła (Ef 1,22), który obejmuje Żydów i pogan (1 Kor 12,13; Obj 5,9; 18,15).

To, co się odnosi w Ps 18 do pierworodnego wśród wielu braci (Rz 8,29; por. Kol 1,18; Obj 1,5), dotyczy również Kościoła i każdego chrześcijanina. Ps 18 przedstawia i ich rzeczywistość. Przecież i my zostaliśmy wyratowani z mocy ciemności (Kol 1,13) od gniewu Bożego i usprawiedliwieni przez Jego krew (Rz 5,9).

Przecież i my „nosimy nieustannie konanie Jezusa, aby życie Jezusa objawiało się w naszym ciele” (2 Kor 4,10). „A kiedy już to zniszczalne przydzieje się w niezniszczalność, a to śmiertelne przydzieje się w nieśmiertelność, wtedy sprawdzą się słowa, które zostały napisane: Gdzież jest o śmierci twoje zwycięstwo” (1 Kor 15,54). Tak tedy i nam Bóg da zwycięstwo (1 Kor 15,57; 2 Kor 2,14), a wywyższony nasz Pan powie do nas: „Temu, kto strzeże mych czynów do końca, dam władzę nad poganami” (Obj 2,26). Takimi obietnicami opasuje nas Bóg: mocą (w. 33) i pochodnią, która rozświeca nasze ciemności (w. 29).

PSAUME 18

ACTION DE GRACES DU „ROI” APRES LA VICTOIRE

R é s u m é

L'auteur se pose la question si — et dans quel sens éventuellement — le Psaume 18 peut être considéré comme ouvrage messianique. Pour répondre à cette question, il établit tout d'abord la version la plus proche de l'original, en tenant compte du texte parallèle dans 2 Sm 22. Il détermine par la suite, à partir des critères littéraires et doctrinaux, si le Psaume 18 parle de deux personnes différentes ou d'une seule et même personne. Dans le cas d'une seule personne — qui semble plausible pour l'auteur — la question se pose au sujet de l'identité de cette personne. L'auteur considère qu'il n'est pas impossible que le roi David lui-même soit le héros du psaume; l'exégèse du Psaume, 18, et tout particulièrement les souffrances et le triomphe du roi dans le Psaume, semblent suggérer que, en dehors de David fils de Jessé, il y est question aussi du descendant de celui-ci, Jésus-Christ, et de ses disciples, les chrétiens. Dans ce sens, le Psaume 18 serait indirectement un ouvrage messianique.